

מקורות התורה

17 - השקפה

מכללת מבשרת ירושלים

A] HASHKAFA - A CRITICAL THEORETICAL CONSTRUCT

1. וישקיפו על פני סדום - כל השקפה שצמקרא לרעה חוץ מהשקיפה ממעון קדשך (דברים כו:טו) שגדול כח מתנות עניים שהופך מדת רוגז לרחמים

רש"י בראשית יח:טז

- Why is 'hashkafa' a 'negative' thing in some sense? Is it critical? flexible?
- What is the literal meaning of the word 'hashkafa'. What is a משקוף?

2. פירוש והטעם כי 'השקפה' היא לרעה מפני שהוא לשון מכה, וכן המשקוף נקרא "משקוף" (שמות יב:כב) מפני שהדלת שוקף עליו, ולפיכך כל לשון השקפה הוא לרעה מפני שהוא מכה בכח על הדבר, וזה הוא לרעה, חוץ מן מתנות עניים שהוא מהפך מדת הדין - לטובה

ספר גור אריה על בראשית יח:טז

Rav Yitzchok Berkovits explains that hashkafa is a theoretical construct - a way of viewing things in abstract which is of necessity harsh and critical. The practical application of hashkafic principles is often less ideal and more compromised. But at least hashkafa helps us to 'think straight' even if we can't always put that into full practice

B] HASHKAFA - CONTEXT AND 'METARULES'

3. וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי ה' לְמַעַן יִיטֵב לְךָ וּבָאֵת וּיְרַשֶּׁתְּ אֶת הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָשָׁבַע ה' לְאַבְרָהָם

דברים ו:יח

4. ולרבותינו צוה מדרש יפה, אמרו זו פשרה ולפנים משורת הדין. והכוונה בזה, כי מתחלה אמר שתשמור חקותיו ועדותיו אשר לך, ועתה יאמר גם באשר לא לך תן דעתך לעשות הטוב והישר בעיניו, כי הוא אוהב הטוב והישר: וזה ענין גדול, לפי שאי אפשר להזכיר בתורה כל הנהגות האדם עם שכניו ורעיו וכל משאיו ומתנו ותקוני הישוב והמדינות כלם, אבל אחרי שהזכיר מהם הרבה, כגון לא תלך רכיל, לא תקום ולא תטור, ולא תעמוד על דם רעך, לא תקלל חרש, מפני שיצב תקום, וכיוצא בזה, חזר לומר בדרך כלל שיעשה הטוב והישר בכל דבר, עד שיכנס בזה הפשרה ולפנים משורת הדין

רמב"ן שם

- Why is doing the 'right thing' a separate mitzva?
- How are we to judge what is the 'right' thing?

5. דַּבֵּר אֶל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם

ויקרא יט:ב

6. והענין כי התורה הזכירה בעריות וצמאכלים האסורים והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין, א"כ ימלא בעל התאווה מקום להיות שטוף צממת אשתו או נשיו הרבות, ולהיות בסוכאי יין זוללי צער למו, וידצר כרצונו בכל הנבלות, שלא הוזכר אסור זה בתורה, והנה יהיה נצל צרשות התורה: לפיכך בא הכתוב, אחרי שפרט האיסורים שאסר אותם לגמרי, ולא בדרך כללי שנהיה פרושים מן המותרות ..... וזה דרך התורה לפרוט ולכלול בכיוצא בזה, כי אחרי אזכרת פרטי הדינים.... אמר בכלל ועשית הישר והטוב .... וכן בענין השבת, אסר המלאכות בלאו והטרחים בעשה כללי שנאמר השבות

רמב"ן שם

- How does the Ramban develop the concept of 'meta-principles' in mitzvot?
- Why is 'technical' fulfillment of halacha insufficient? What is the 'spirit of the law' and where does it come from?

Consider the following overriding¹ hashkafic 'meta-principles'. Do think that these are central to Judaism? What would you add to/delete from the list? Are these what you would normally call 'hashkafa'?

- sensitivity for the stranger and the weak and underprivileged
- enforcing justice
- that our role in this world is one of giving and mesirut nefesh, not personal gain
- that we champion the concept of delayed gratification - olam haba
- the centrality of Eretz Yisrael and the importance of fighting to protect it
- striving for shalom, particularly in the relationship between man and woman
- belief in an ultimate redemption for the world and working to achieve that end
- the centrality of Torah and Torah learning
- achieving personal purity and sanctity in act, word and thought
- that there is a metaphysical reality which goes beyond the world around us

So what is hashkafa? Here is one possible definition:-

"Hashkafa" is an understanding of the overarching principles of Torah which informs and gives context to our mitzvah observance. Beyond the critical details of daily life and the halachic norms which apply to them, hashkafa is the methodology by which those details and norms are weighed against each other to produce a psak, which is not only halachically correct, but which also resonates with the spirit of the Torah

C] WHERE DOES HASHKAFA COME FROM AND WHO DEFINES IT

7. האומר אין תחיית המתים מן התורה - שכופר במדרשים דרשינן בגמרא לקמן מניין לתחיית המתים מן התורה. ואפילו יבא מודע ומאמין שיחיו המתים אלא דלא רמיזא באורייתא - כופר הוא. הואיל ועוקר שיש תחיית המתים מן התורה - מה לנו ולאמונתו, וכי מביכן הוא יודע שכן הוא - הלכך כופר גמור הוא!

רש"י סנהדרין צ.

- Why is this person a heretic even though he DOES believe in techiat hametim? Where are his views and opinions meant to come from?
- Where does the Torah teach hashkafa. Consider (a) the purpose of narrative in the Chumash - why not simply list 613 rules?; (b) the function of Nach; (c) the purpose of aggadata in the Talmud and its interspersion with halachic material. How are they meant to compliment each other?

C1] A MORE CENTRALIZED APPROACH TO HASHKAFA

8. .... ועובר על זה ואינו שומע לעצת הגדולים שבדור בחכמת התורה בכל אשר יורו מבטל עשה זה. וענשו גדול מאד שזהו העמוד החזק שהתורה נשענת בו, ידוע הדבר לכל מי שיש בו דעת

ספר החינוך מצוה תצה

9. א: בית דין הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבעל פה .... וכל המאמין במשה רבינו ובתורתו חייב לסמוך מעשה הדת עליהן ולישען עליהן
 ב: .... הרי הוא אומר על פי התורה אשר ירוך - אלו התקנות והגזירות והמנהגות שיורו בהם לרבים כדי לחזק הדת ולתקן העולם

רמב"ם הלכות ממרים פרק א הלכה א

1. Rav Wolbe in Alei Shor (2:1) explains that Chazal and the Rambam consistently stress the need to identify 'klalim' - overriding principles - which we use to inform our Torah observance

10. וכמו שנצטוונו לילך אחר הסכמתם במשפטי התורה, כן נצטוונו לכל מה שאמרו לנו על צד הקבלה מהדעות ומדרשי הפסוקים, יהיה המאמר ההוא מצווה או לא יהיה, ישראל הנוטה מדבריהם אפילו במה שאינו מביאורי המצות, הוא אפיקורוס ואין לו חלק לעולם הבא

דרשות הר"ן הדרוש החמישי בסגנון אחר

11. לכל אחד מאתנו יש דעת תורה - אבל באחוזים. יש שאחד זכה בחמשים אחוז, משנהו השבעים וחמש, והשלשי בחמש עשרי אחוז. אבל האחוזים הנותרים אצל כל אחד ואחד הם לא מדעת תורה כי אם דעות אחרות - דעת פרנסה, דעת מסחר.... דעת תורה במאה אחוז אפשר למצוא רק אצל גדולי הדור, שפרקו מעליהם כל הבלי העולם והתמכרו אך ורק לדעת תורה

קובץ מאמרים (תש"ס עמ' ק"ב)

- Is Rav Elchanan Wasserman saying that the less exposure a gadol has to the non-Torah world, the more qualified he is to advise on that world? How would that work and what are its limitations?
- According to these sources, does Lo Tasur extend beyond the 'purely halachic'? What are the boundaries?
- Do we find that opinions in hashkafa and halacha are dealt with in the same way? Consider (i) the unanimous acceptance of the Rambam in psak but near unanimous rejection of Maimonides in hashkafa; (ii) Interpretation of Chumash - Acharonim disagreeing with Rishonim; Rishonim disagreeing with Chazal; (iii) approaches to Chazal on science/medicine

C2] A MORE AUTONOMOUS APPROACH TO HASHKAFA

12. ... ממה שאמר הכתוב כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין וגו' ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך וגו'. וכשאתה משתכל במה שכולל הפסוק הראשון מעניני הדין, תמצאם דברים שצריכים לפרוט אותם ולחלקם ולדקדק בהם בדרך הקבלה לא בדרך אותות השכל. הלא תראה, שלא הזכיר בכללם ענין מן הענינים, אשר יושגו מצד השכל. כי לא אמר, כשתסתפק בענין היחוד, איך הוא או בשמות הבורא ובמדותיו ובשרש משרשי הדת, כעבודת המקום ובטוח עליו והכנע לפניו, ויחד המעשה לשמו, ולברר המעשים הטובים מפגעי ההפסד ועניני התשובה מן העבירות, ולירא ממנו, ולאהבה אותו, ולהתבושש מפניו, ולחשוב עם הנפש בעבור שמו והדומה לזה ממה שיגיע אליו האדם בדרך השכל וההכרה, שתאמין בהם על ידי חכמי התורה והסמך, ותסמוך על דברי קבלתם בלבד. אבל אמר שתשוב אל דעתך ותשמש בשכלך במה שדומה לזה אחר שתעמוד עליו מצד הקבלה, שהיא כוללת כל מצוות התורה ושרשיהן ופרקיהן, ותחקור עליו בשכלך ותבונתך ושקול דעתך, עד שיתברר לך האמת וידחה השקר

חובות הלבבות (הקדמה)

- According to Chovat Halevavot, what is the appropriate blend of Rabbinic input and personal autonomy in matter which are not strictly technically halachic?

13. ודע שהדברים אשר אמר בפרקים אלו ... אינם דברים שבדיתים מעצמי ולא פרושים שחדשתים. אמנם הם ענינים לקטתים מדברי חכמים במדרשות ותלמוד וזולתם מחבוריהם. ומדברי הפילוסופים גם - כן הקדמונים והחדשים - ומחבורי הרבה בני אדם. ושמע האמת ממי שאמרה!

רמב"ם - הקדמה לשמונה פרקים

- To what extent is it legitimate to bring non-Jewish ideas into a 'Torah hashkafa'?
- To what degree are 'modern' ideas used by a gadol beTorah in the exercise of his shikul hada'at? Can it be avoided? To what extent is such da'at Torah corrupted or enhanced by exposure to non-Torah sources. No doubt this question is itself the subject of a hashkafic debate!

14. .... כי אי אפשר שיהיה דעת החכמים על דרך אחד, ואי אפשר שלא יהיה חלוק ביניהם כפי מה שהם מחולקים בשכלם. כי כל דבר ודבר אי אפשר שלא יהא בחינה יותר מאחת לדבר אחד. שאף אם הדבר טמא, אי אפשר שלא יהיה לו צד בחינה אל טהרה של מה, וכן אם הדבר טהור, אי אפשר שלא יהיה לו בחינה מה של טומאה. ובני אדם מחולקים בשכל ואי אפשר שיהיו כל שכלי בני אדם על דרך אחד כמו שיתבאר, ולכך כל אחד ואחד מקבל בחינה אחת כפי חלק שכלו. ועל זה קראם בעלי אסופות, ר"ל שיושבים אסופות ועוסקים בתורה שאף שהם מחולקים בשכלם מ"מ הם מתאספים יחד, וכאשר הם מתאספים יש בהם כל הדעות המחולקות

ספר באר הגולה - הבאר הראשון

- How do different hashkafot develop from the same sources?

15. Were there no genuine gadol who had subscribed to the core halachic positions of what is roughly denominated modern Orthodoxy, ordinary rabbis and laymen would be hard put to cling to them. In the absence of an imprimatur from any *Shofet ShebeYamecha* whatsoever, it would be difficult, if not impossible, to justify adoption of norms and values in defiance of a wall-to-wall phalanx of gedolei Israel. Such action would simply be regarded as an error...
- One's contemporary authority no doubt bases himself largely, and perhaps selectively, upon classical predecessors. But the ordinary person must base himself upon a *Shofet Shebeyamecha*. Even if we should assume that, at the personal level, a moderate *lamdan* may, and perhaps must, act in accordance with his own informed and conscientious reading of the sources - a dubious proposition in its own right - surely no course could be championed in the public sphere. Who, however imagines this to be the case? Only the ignorant and the arrogant .....
- ... with respect to the major issues generally perceived as critical to a modern orthodox *weltanschauung*, the Rav z'l took a clear position, so that, in a meaningful sense, he can indeed be regarded as both patron and advocate of that orientation. .... Hence, he can be rightly regarded as a legitimizing authority for the modern Orthodox Jew at his best ....
- Those who identify with his worldview and halachic orientation can rightly regard their similar views as legitimized by his authority - with the proviso, of course, that they generally submit to that authority. They need not routinely accept any jot and tittle of his every ruling ... They should, however, meaningfully identify themselves as his followers.

Rav Aharon Lichtenstein: Legitimization of Modernity - Classical and Contemporary, Engaging Modernity - The Orthodox Forum 1997 p18

16. However, there are many who contend that the primary issues are, rather, matters of *hashkafa*, to which authority per se is far less relevant, and with respect to which recourse to the classical sources is arguably self-sufficient. This brings us to the familiar shibboleth of *da'at Torah*. ....
- I find the ... view that *gedolei Torah* are professional experts whose authority and wisdom can ordinarily be regarded as confined to the area of their technical proficiency, simply inconceivable. Our abiding historical faith in the efficacy of Torah as a pervasive ennobling, informing and enriching force dictates adoption of the concept of *da'at Torah*'in some form or measure

ibid p20

- According to Rav Aharon Lichtenstein, to what extent does hashkafa need to be 'approved', and by whom?
  - How would this apply to more 'modern' hashkafot espoused by some groups today? Can hashkafa be 'blended' or 'synthesized'?
- These extracts are a SHORT selection from this very important essay by Rav Aharon. The full essay is being given out with this sheet. Please read it before the next class.

17. On two occasions during the years I spent in Boston, I was privileged to have personal audiences with the Rav. The first time, in the winter of 1972, we spoke for over an hour. Two points in this conversation particularly stand out. I asked what he would recommend that I study to build an authentic hashkafa (Jewish world-view); in response, he advised that I study the aggadot of the Sages and Ramban's Commentary on the Torah - and, of course, learn as much Talmud as possible. What I find interesting, in retrospect, is that he did not recommend studying a systematic philosophic work, such as Maimonides' Guide; nor, on the other hand, some Rabbinic "handbook," such as Mesillat Yesharim. Rather, he seemed to tell me² to create my own synthetic picture from classical Rabbinic sources and rishonim (medieval authorities)

An exchange with the Rav by R. Yehonatan Chipman - taken from <http://hitzeivehonatan.blogspot.com>

- To what extent are hashkafic conclusions to be drawn not merely on the basis of mesora, but also, at least to some degree, on the basis of rationalization and thought. Does this mean that hashkafa, unlike halacha, is constantly evolving as the human condition moves on? And if hashkafa itself is the context in which halacha is decided, what does this say about the development of the halachic process? Consider the following contemporary examples:- (a) gerut in Eretz Yisrael; (b) agunot and the development of new halachic innovations in the structure of marriage (pre-nups, hafka'at kiddushin); (c) heter mechira

2. Rav Soloveitchik's advice is interesting, although one might ask whether the writer's conclusions concerning 'synthesized hashkafa' are indeed intention of Rav Soloveitchik or a later 'reading in' by a talmid

Who's Who

Chovot Halevavot	R' Bahya ibn Paquda; 11C, Spain
Rashi	11C, France
Rambam	12C, Spain
Ramban	13C, Spain/Israel
Sefer Hachinuch	(Anonymous - possibly a colleague or student of the Rashba); 13C, Spain
Ran	R' Nissim ben Reuven of Girona; 14C, Spain
Gur Aryeh	Mahara'l - R' Yehuda Loew ben Betzalel; 16C Prague
Be'er haGola	Mahara'l
Kovetz Ma'amarim	R' Elchanan Wasserman; 20C Lithuania
Rav Aharon Lichtenstein	contemp, Eretz Yisrael

Rav Aharon Lichtenstein